

מתורת רבינו ראש הישיבה הגאון רבי ברוך דב דיסקין שליט"א מתוך שיעורו השבועי בישיבת ארחות תורה • פרשת נשא – מתן תורה תשפ"ג

דמהאי טעמא לא מהני עד אחד שחרית ועד אחד ערבית, וכ"כ הבית הלוי (ח"א סי' מ"א), וכתב הטעם בזה דבלא עדים לא איכפת לה בקינוי שלו, ובאחייעור (ח"א סי' ח') כתב הטעם דהוא גזירת הכתוב דצריך ב' עדים על הקינוי, ואף דאין זה דבר שבערוה, וכיון דהוא גזירת הכתוב מסתבר דהוא דין בעצם הקינוי, ולכאוי לפי דבריהם אם יעיד עד אחד שבעלה קינא לה בפני שנים יועיל, דהרי לברורי מהני עד אחד.

ואפשר לומר עוד דכיון דמצינו דע"י קינוי וסתירה נאסרת לבעלה יותר מאשר בזנות בלא קינוי וסתירה, [כמו בשומרת יבם כמבואר במאירי (סוטה דף כג:), וכן בשחוף (שם דף כו:)] ועוד, וא"כ הוי חלות דין כדבר שבערוה, ומשום הכי בעי עדים לקיומי, וצ"ע.

והשקה את האשה את מי המרים המאורים (ה' כ"ד)
בטעמא דקרא הביא שנשאל האם האשה צריכה לברך ברכה על המים, והשיב שברכת הנהנין ודאי שאינה מברכת כיון שהמים מרים, אלא דיש לדון אם צריכה לברך ברכת המצוות, ואם נטמאה ודאי דאינה מברכת כיון שעל עונש לא מברכין, אלא דיל"ד כשהיא טהורה האם צריכה לברך, והביא דבשו"ת הרשב"א (ח"א סי' י"ח) כתב שעל השבת גזילה לא מברכים משום שהיא מצוה שבאה ע"י עבירה, וה"ל הכא היא מצוה שבאה ע"י עבירה שנסתרה, ולכך לא תברך.

והיתה האשה לאלה בקרב עמה (ה' כ"ז)
כתב במשך חכמה דאף דהמים בודקים גם את הבועל, מ"מ בבועל עכו"ם המים לא יבדקוהו, כי לא רצתה ההשגחה להיות הנהגתה על פי המופת באומה נכריה ובני נכר אשר לא מזרע ישראל המה, וזהו שאמר הכתוב "בקרב עמה", ולכאוי אי נימא דמה שהמים בודקים את הבועל הוא משום שנאסרת לו, ואולי בלאו הכי לא שייך שיבדקו עכו"ם, דהרי אינה נאסרת לו, ואולי המים בודקים משום שעל ידו נאסרת לבעל, ועיין בחידושי רבי שמואל (כתובות סי' ג') האם נאסרת לבעלה בביאת עכו"ם ע"י קינוי וסתירה, לשיטת ר"ת דמצד הביאה עצמה אינה נאסרת, ואכמ"ל.

חמץ יין וחמץ שכר לא ישתה (שם)
הנה קיי"ל דמי פירות הם זיעה בעלמא, מלבד תירוש ויצהר דחשיבי משקה, ולכאוי אליבא דרבי דסבירא ליה (ב"ב דף פד:): דחומץ ויין שני מינים הם, א"כ חומץ הוי"ל כשאר משקין, והוי"ל זיעה בעלמא, אמנם מהא דמבואר דהתורם מ"יין על חומץ לא מהני [לרבי] משום דהוה שני מינים, משמע דהוא חייב מן התורה במעשר, וצ"ב בזה. ומרן הגר"ח קניבסקי זצוק"ל ביאר בזה דכיון דכתיב בקרא "לא ישתה", חזינן דהתורה החשיבה את החומץ למשקה, וע"כ דדינו כ"יין.

ונזרעה זרע (ה' כ"ח)
בברכות (דף לא:): איתא דחנה אמרה אלך ואסתתר בפני אלקנה בעלי, וכיון דמסתתרנא משקו לי מי סוטה, ואי אתה עושה תורתך פלסתר שנאמר ונקתה ונזרעה זרע, והקשה הפנ"י איך תעבור על איסור יחוד ע"ש, והנה לשון הפסוק גבי חנה ותתפלל על ה', וביאר הגר"ח (ד"א) דלגבי עצמה היתה יכולה להסתיר ותקבל זרע, אלא שהתפללה על ה' שלא ימחה שמו.

כי יפליא לנדר נדר נזיר (ו' ב')
כתב רש"י למה נסמכה פרשת נזיר לפרשת סוטה, לומר לך שכל הרואה סוטה בקלקולה יזיר עצמו מן היין שהוא מביא לידי ניאוף ע"כ. הנה לכאורה הרואה את המיתה המשונה של הסוטה סובר שכבר אינו צריך חיזוק יותר מזה, ומדוע צריך להזיר עצמו מן היין, והביאור דהתעוררות לבד אינו מועיל בלי פעולה מעשית, משום שהתעוררות פגה והולכת, ורק ע"י מעשים

לעבד ולמשא (ד' כ"ד)

באבן עזרא ביאר דהיינו להקים את המשכן ולעשות הלחם ולשחוט ולשמור, ומבואר דסבירא ליה דבכל העבודות האלו הלויים היו עושים, והנה בשמירה מצינו דהוא עבודת הלויים, וכן בהקמת המשכן הוקם ע"י משה רבינו שהיה לוי, אבל עשיית הלחם ושחיטת הקרבנות כשרה בזר ולא מצינו שהוא עבודת הלויים, ועיין עוד בבעלי התוספות שכתבו דמ"יירי בהפשט וניתוח, והביאו פסוק בדברי הימים דהוא שייך ללויים, וצ"ל דכל זה נלמד ממה שכתוב "לעבוד" דהוא הכשר עבודה.

איש איש על עבדתו ועל משאו (ד' מ"ט)

איתא בערכין (דף יא:): דמשורר ששיער חייב מיתה, ומבואר שצריך שכל לוי יעבוד בעבודה שלו. וכ"כ הרמב"ם (פ"ג מכלי מקדש הל"ט), והביא המקור לזה מהפסוק כאן שכתוב "איש איש על עבודתו ועל משאו".

והקשה הכסף משנה (שם) דמצינו ביומא (דף כב.) בכהנים שהיו עושים פיס, ומשמע דאצל הכהנים לא היה עבודה מיוחדת לכל כהן, וצ"ב מאי שנא כהנים מלויים, והגר"י (סוף פרשת במדבר) כתב דחלוק כהנים מלויים, משום דלגבי הלויים מצינו שהבית אב היו ממנים את הלויים לעבודתם, [עיין ברמב"ם פ"ג מכלי מקדש הל"ח], אמנם לגבי הכהנים לא מצינו מינוי, אלא זה רק זכות לעבוד.

והעיר הגר"י? דמדברי הרמב"ן בספר המצות (עשה ל"ו) מבואר שגם בכהנים יש דין מינוי, ולפי זה כהן שיעבוד במשמרת שאינה שלו יתחייב מיתה, וכמו שמצינו בלויים, או דנימא דיש לחלק דבכהנים יש רק איסור לעבוד במשמרת שאינה שלו, אבל אין חיוב מיתה, והגר"י? הביא בשם החינוך (מצוה שפ"ט) שחייב.

צו את בני ישראל וישלחו מן המחנה (ה' ב')

הקה"י (הוריות סי' ח') הביא דבפירוש הגר"י פערלא לרס"ג כתב דהוא מצוה על הבי"ד והציבור ולא על הטמא עצמו, וברמב"ם בספר המצוות (עשה ל"א) מבואר דהוא מצוה על הטמא, והקה"י כתב דהוא מצוה גם על בי"ד לשלוח, וגם על הטמאים להשתלח ע"ש.

ומעלה בו מעל (ה' י"ב)

מבואר דיסוד האיסור הוא המעל בבעלה, ומזה למד המהר"ק (שורש קס"ז) דגם אם זינתה באומר מותר נאסרת על בעלה, כיון דהוי מעל בבעל, ובזה ביאר מה שאסתר אמרה כאשר אבדתי אבדתי, ולכאוי הוא פיקוח נפש והיה מותר לה, אלא דמ"מ הוי מעל בבעל ונאסרת עליו, והנה דנו האחרונים באשה שנאנסה והיה לה גם רצון, דיתכן דאין זה תלוי בדיני אונס של כל התורה, דהכא סגי שנחשב מעל.

והיא נטמאה (ה' י"ג)

בסוטה (דף כז:): איתא דכשם שאסורה לבעל כך אסורה לבועל, והנה רש"י בכתובות (דף ט. ד"ה מפנל) פירש בהא דפריך מ"ט בת שבע לא נאסרה על דוד, ופירש רש"י דהרי עדים הרבה ידעו, וצ"ב דתיפ"ל שדוד עצמו ידע, ולכן היתה צריכה להאסר לו, ויש מבארים דאם הבעל אינו יודע ולא נאסרה עליו מותרת גם לבועל, ולפי זה בנאנסה ג"כ תהא מותרת לבועל, משום דלא נאסרה לבעל וכ"כ הרש"י בכתובות שם, ויש לדון באשת כהן שנאסרת באונס אם תאסר גם לבועל, ולכאוי תלוי בגדר האיסור אם הוא מאיסורי כהונה או מאיסורי סוטה.

וקנא את אשתו (ה' י"ד)

תנן בסוטה (דף ב.) רבי יהושע אומר מקנא לה על פי שנים, ובאחרונים מבואר דאין זה רק עדים לברורי, אלא דבלא עדים אין זה קינוי, וכ"כ בשאג"א (בתשו' הנספחות סי' א' ד"ה תנן), וכתב

נמשך ההתעוררות, ובוזה יש לבאר החילוק בין שר המשקים לשר האופים, ששר המשקים ראה את הענבים ועשה מעשה ששחט אותם, אבל שר האופים ראה סלים על ראשו ולא עשה כלום, ולכן אמר לו יוסף ישא פרעה את ראשך מעליך, שאם אין הידיעות מביאות אותך למעשים, אין תועלת בכך שראשך מחובר לגוף.
עוד יש לעיין מ"ט יזיר עצמו מן היין, והרי מיין ועד זנות יש מרחק גדול, והביאור הוא דיין הוא השורש, ואחרי שאדם נפל בשורש, כבר אינו ברשות עצמו לעצור את הנפילה, ולכן עיקר התביעה היא על השורש.

זיזר להזיר (שם)

יש לעיין מה הרבותא של זיזר, והרי הרבה בני אדם אינם שותים יין ומגלחים ונטמאים למתים שלושים יום, וביאר מרן הגרא"מ שך זצוק"ל שאין הענין רק בפעולות, דאם רק יעשה הפעולת אינו זיזר עד שיקבל עליו נזירות, והביאור דקבלה הוא שינוי באדם, וכך גם בקבלת עול תורה, צריך קבלה שע"י זה יהיה אדם עם עול תורה, אבל אם לומד בלי קבלה אין זה שינוי באדם.

כה תברכו את בני ישראל (וי' כ"ג)

הנה הכהנים מברכים את הקהל בחזרת השי"ץ, ויל"ד אם הוי לעיכובא שיברכו בחזרת השי"ץ, ונוקטים דמדרבנן הוי לעיכובא ויל"ע מדאורייתא, [עיין בביאור הלכה ריש סי' קכ"ח ד"ה דזר עובר], ואפשר דאף אם מדאורייתא אין צריך דוקא בשעת תפילה, מ"מ אחר שרבנן תיקנו בתפילה כשמברך שלא בתפילה אינו יוצא אף את הדאורייתא, ועיין בפמ"ג (שם משב"ז סקל"ה) שכתב דאם בירך כשהוא שיכור או בשיבה צריך לחזור ולברך אחר התפילה, אמנם יש מהאחרונים שחולקים בזה.

והיה מעשה בישיה"ק שהיה מנין מצומצם בשבת חוה"מ, והשי"ץ טעה ואמר מקדש ישראל והזמנים ולא הזכיר שבת, וביאור הלכה (סי' תפ"ז ד"ה מקדש השבת) הביא דדעת החיי אדם שלא יחזרו, ותמה על דבריו ונשאר בצ"ע למעשה, וא"כ מספק צריך להמשיך להתפלל, ולכאוי זה רק לגבי המתפלל, אבל הכהנים עדיף שיצאו לחוץ, משום דהוי ספק שמונ"ע והברכת כהנים לא ניתקנה אלא בתפילת שמונ"ע, וצ"ע.

והרציתי הדברים קמיה הגרב"צ פלמן זצ"ל, ולא הסכים לכך, וצ"ע מה הטעם שאי"ז כך, ויש שטענו שמי"מ יוצא יד"ח תפילת יו"ט וא"כ הוי תפילת שי"ץ לגבי יו"ט, [ונפק"מ דאם יתפלל אח"כ רק של שבת יצא יד"ח], ויש בזה עוד כמה סברות ואכמ"ל, [ועיין בספר נשיאת כפים כהלכתה בתוספת ברכה (סי' ח') לענין נשיאות כפים שלא בתפילה].

כה תברכו (שם)

איתא בסוטה (דף לח.) דצריך לומר ברכת כהנים בלשון הקדש, ועיין באילת השחר כאן שהביא מעשה שהח"ח נסע לפולין והסתפק אם לברך בהיגוי ליטאי או בהיגוי פולני, ובסוף הכריע לברך בהיגוי ליטאי.

רבינו יונה בברכות (דף ד: מדפה"ר) כתב דאין מתרגמין ברכת כהנים [אמנם בחומשים שלנו יש ע"ז תרגום], ובבית הלוי כתב דהטעם לפי שצריך להיות בלשון הקודש, וא"כ לא שייך ע"ז תרגום.

שניהם מלאים סלת בלולה בשמן למנחה (שם)

יל"ע מה הטעם שהביאו המזרקות מלאים סולת. וביאר הגרי"ז דכל הכלים נמשחו בז' ימי המילואים, אבל המזרקות כיון שלא היו בז' ימי המילואים כיון שהנשיאים הביאו לא הוקדשו וכיון שעבודתם מקדשתם, לכך הוצרכו להיות מלאים.

כף אחת עשרה זהב מלאה קטרת (ז' י"ד)

פירש רש"י לא מציינו קטורת ליחיד ולא על מזבח החיצון אלא זו בלבד והוראת שעה היתה ע"כ. מבואר דכאן היה הפעם היחידה שהקטירו ליחיד על מזבח החיצון, ובטעמא דקרא העיר דמציינו גם בעדת קרח שהקטירו ליחיד על מזבח החיצון.

והנה בתו"י ביומא (דף מ.ז. ד"ה הכא) כתבו שהקריבו הקטורת עם המחטה, משום שאין מקריבין קטורת ע"ג מזבח החיצון, וביאר בטעמא דקרא דקטורת בעינן שיקריבו ע"ג כלי שרת, ולכן תמיד מקריבים על מזבח הפנימי דהוא כלי שרת, [עיין בזבחים דף כז:], משא"כ כאן שהקריבוהו על מזבח החיצון שאינו כלי שרת, לכן הקריבוהו במחטה, אמנם העיר ע"ז דהא בימי משה גם מזבח החיצון היה כלי שרת, דהרי משה משחו כמבואר להדיא בפרשת כי תשא (ל' כ"ו), וא"כ למה בעי להקריב במחטה, והניח בקושיא, [ועיין בטעמא דקרא בפרשת כי תשא, דחידש דבימי משה מזבח חיצון היה מקדש פסולים מדין כלי שרת].

הפטרה

ומורה לא יעלה על ראשו כי נזיר אלקים יהיה הנער מן הבטן

הנה בדברי המלאך לאשת מנוח, לא הזכיר שיהיה נזיר עד יום מותו, אבל להלן בדברי אשת מנוח אמרה כי נזיר אלקים יהיה הנער מן הבטן עד יום מותו, ובפשוטו י"ל דהמלאך ידע שיגלחוהו פלישתים לפני מותו, אבל היא לא ידעה, וכן שמעתי מאממו"ר זצ"ל, ובמשך חכמה ביאר דהמלאך שאומר ומורה לא יעלה על ראשו לא אמר עד יום מותו, משא"כ האשה שאמרה רק על היין, יכלה לומר עד יום מותו.

מתן תורה

שם תהא קבורתכם

איתא בשבת (דף פח.) מלמד שכפה הקב"ה עליהם הר כנגיית ואמר אם תקבלו את התורה מוטב, ואם לאו שם תהא קבורתכם. וצ"ב דהו"ל למימר פה תהא קבורתכם. ומבארים בזה ד"שם" היינו זה עצמו שלא תקבלו את התורה הוי קבורה, דבלא תורה אין חיים. וע"פ זה נראה לבאר הדמיון דהר כנגיית, דהנה בסנהדרין (דף עז.) איתא כפה עליו גיגית [ומת בהבלא] חד אמר פטור, ופירש רש"י משום דמת בהבל פיו, והיינו דע"י הגיגית אין לו אויר לנשום ומתוך כך הוא מת, ונמצא דהמיתה היא לא ע"י חבירו אלא ע"י עצמו, וזהו שאמר אם לא תקבלו שם תהא קבורתכם, דאין זו מיתה ע"י אחר, אלא זה עצמו שאין מקבלים את התורה גורם שלא יהיה להם מקור חיות, כי התורה היא החיים של האדם, ובלא זה בהבל עצמו הוא מת.

ביאור ברכות התורה

הנה העולה לתורה מברך ב' ברכות, אשר בחר בנו וכו'. ולכאוי מהו הענין בב' הברכות הללו, נראה לומר בזה דבאמת היו שני טוענים על התורה, אחד האומות ואחד המלאכים, כמו שאמרו חז"ל שקודם שנתן את התורה סירבו המלאכים שתירד התורה למטה, וכן האומות רצו לקבל את התורה. וי"ל דכנגד זה נתקנו שתי הברכות, ד"אשר בחר בנו מכל העמים" היינו מה שלא נתן את התורה לשאר האומות, ואשר נתן לנו היינו שלא נתן למלאכים, וזהו שאומרים בהמשך הברכה "וחיי עולם נטע בתוכנו", דהרי הטעם שלא ניתנה התורה למלאכים איתא בשבת (דף פט.) שאמר להם כלום משא ומתן יש ביניכם וכו', והיינו דאצל המלאכים אין התורה יכולה להיות תורת חיים, ועל כן נתן לנו את תורתו, כיון שחיי עולם נטע בתוכנו.

לע"נ

הגה"צ רבי יוסף אברהם בן הג"ר פנחס וולף זצוק"ל

נלב"ע ד' סיון תשל"ט ת.נ.צ.ב.ה.